

Nagy Attila Tibor

Orbán Viktor uniós rendszere

Tartalomjegyzék

Bevezetés	2
1. Az orbáni konstrukció	3
1.1. Nemzeti érdek és függetlenség	4
1.2. Az európai keresztényi gyökerek	8
1.3. Nemzeti érzés	11
1.4. Európa válsága	12
2. A narratívák	16
3. Az ellenzéki válaszok	18
3.1. Az MSZP válasza	18
3.2. Az Együtt 2014 - PM válasza	23
3.3. Az LMP válasza	25
3.4. A DK válasza	26
3.5. A Jobbik válasza	26
4. Összegzés	28

Bevezetés

Nem volt még olyan miniszterelnöke Magyarországnak, aki annyira határozottan véleményt nyilvánított volna az Európai Unió ügyeiben, mint éppen Orbán Viktor. Noha ez a jelenség már a 2011-es első félévi magyar uniós elnökség idején megmutatkozott, de igazából 2013 első félévében bontakozott ki. A magyar kormányfő sorra járt kezdte az európai fővárosokat, előadásokat tartott Brüsszelben, Bilbaóban, Stockholmban Európa jövőjéről, vagy az egyik portugál televízióknak fejtette ki a véleményét ebben az ügyben.

Orbán Viktort azt sem feszélyezi különösebben, hogy nem egy nagyhatalom vezetője, akinek több esélye volna Európa-politikája kivitelezésére, mint az uniós mércével kisebb (bár nem a legkisebb) országok közé tartozó állam kormányfőjeként. Megszólalásaiból azonban az következik, hogy ő az európai uniós ügyeket hazai belpolitikai ügyeknek is tekinti – és nem pusztán abból a célból, amelyet oly gyakran szeretnek emlegetni, hogy ezzel belpolitikai megfontolásoknak tesz eleget. Hanem azért is, mert az EU-hoz való 2004-es csatlakozás óta az országunk szuverenitása jelentős korlátokba ütközik, számos jogalkotási kérdésben a magyar szervek (és persze más tagállami szervek) helyett az EU szervei mondják ki a döntő szót. Ha a kérdést így nézzük, már nem is olyannyira meglepő, hogy *Orbán nem pusztán elszenvédője, de alakítója is kíván lenni az Unión belüli folyamatoknak, amelyek amúgy is jelentősen befolyásolják az ország sorsát.* Ő nem elégszik meg azzal, hogy az Unión belüli magyar diplomáciai kar uniós szakpolitikákban egyeztetéseket folytat – az EU politikai irányvonalát is befolyásolni akarja, és a nyugati médiaszereplései, előadásai azt mutatják, hogy a nyugati közvéleményre is hatni kíván. Ebben is markánsan különbözik elődjeitől, akiknek nem volt ilyen ambíciójuk. Ez persze rögtön felveti annak a kérdését, hogy ez a törekvés sikeres lehet-e.

Belpolitikája az európai közvéleményben az elmúlt negyedszázad legfigyelemreméltóbb – vagy ha úgy tetszik, hírhedt – magyar kormányfőjévé emelte. Megoldásai azonban nemcsak hangos ellenérzéseket, hanem olykor pozitív érdeklődést is kiváltak (pl. a szlovák Fico-kormány a bankadó bevezetésekor támaszkodott a magyar példára, a román, és cseh közéletben is igazodási pontként kezdtek Orbánra hivatkozni, de feltűnést keltett a magánnyugdíjpénztár-vagyon államivá tétele is). Pozitív, vagy negatív értelemben, de Orbán képes érdeklődést kiváltani a nemzetközi (esetünkben európai) szinten, így az alap, az

érdeklődés már megteremtődött ahhoz, hogy a magyar kormányfő előadásokon magyarázza el döntései eszmei, annak is európai hátterét.

Az elemzés bemutatja az orbáni uniós elméleti rendszert, amelyet különböző narratívákba helyez. Ezután a magyar ellenzék Európa-képét veti össze Orbánéval, és a már vázolt narratívákkal. Izgalmas kérdés, akad-e az ellenzéken belül olyan politikus, vagy párt, aki, és amely versenyképes elméleti rendszert kínál Orbán uniós politikájával szemben.

1. Az orbáni konstrukció

Orbán gondolatai nem pusztán a belpolitikában állnak össze rendszerré, hanem az európai uniós ügyekben. Ezen gondolati rendszer elemei – mint látni fogjuk – egymással összefüggésben vannak, és nem melleleg egyedi álláspontot képviselnek. Ez esetben eszmei, tehát nem aktuálpolitikai alapú szerkezetéről beszélünk, ugyanakkor mégis fontos ennek megismerése, mert az orbáni mindennapi, EU-val kapcsolatos politizálása, különösen annak nyilvánosság előtti megjelenítése ezen eszmei rendszerelemeken alapszik. Az eszmei rendszer kialakítását határozottan megkönnyítette, hogy a Fidesz szakpolitikusi évek óta konkrét elképzelésekkel rendelkeznek nemcsak Magyarország EU-n belüli helyzetéről, hanem magának az Európai Uniónak működéséről is. A 2009-es európai parlamenti választások előtt a Fidesz két dokumentumot is kibocsátott ebben a kérdésben: az EU kül- és védelmi politikáját taglaló [„Európa többre képes!”](#) című, és az [„Igen, Magyarország többre képes!”](#) című európai parlamenti választási programot. Az első munka 83, a második 284 oldalt (!) foglalt magában, ami önmagában ugyan még nem biztosíték egy munka magas színvonalára, de azt jelzi, hogy a Fidesz jelentős szellemi erőforrásokat mozgósított. Amikor a magyar kormányfő tehát önálló európai uniós eszmerendszer kialakításába fogott, korántsem kellett a nulláról elindulnia.

Egy eszmerendszer létrejöttéhez az is szükségeltetik, hogy a politikusnak egyáltalán igénye legyen az intellektuális keretekben való gondolkodásra. Orbán Viktornál sajátos kettősség figyelhető meg: a kormányfő nagyon is jól elsajátította a médiapolitizálás követelményeit, képes rövid, hatásos mondatokban beszélni, amelyek befogadása nem igényel komoly szellemi erőfeszítést. Másfelől ugyanez a politikus nemrég [beült Robert Scruton brit konzervatív filozófus budapesti előadására](#) egyszerű hallgatóként. Orbán ettől még nem válik politikai filozófussá, de hosszabb beszédeiből (többek között ebben az elemzésben is

tárgyalandó beszédeiből) kiolvasható az érdeklődése az elméleti kérdések iránt. Sőt, [az origo.hu-nak Orbán egyik meg nem nevezett ismerője úgy vélte](#), hogy a miniszterelnök „szűk körben maga is többször hangoztatta, hogy intellektuálisan már nem érdekli, illetve untatja a politika”. A médiában persze elsősorban a könnyebben befogadható orbáni mondatok, vagy kiszólások keltenek nagyobb figyelmet. 2002. március 9-én [az EU vezetését például e szavakkal támadta](#): „Ezzel a bürokratikus gondolkodásmóddal nemhogy egy európai gazdaságot, de egy vidéki kócerájt sem lehetne eligazgatni”. Az orbáni uniós politika ennél azonban szofisztikáltabb alapokon nyugszik.

A továbbiakban az orbáni konstrukciót meghatározó szemléleti alapokat vesszük végig, ezek a következők: a nemzet érdek és függetlenség; az európai keresztényi gyökerek, a nemzeti érzések, valamint Európa válsága.

1.1. Nemzeti érdek és függetlenség

[Az ÉS-ben megjelent tanulmányunkban](#) leírtuk, hogy a Fidesz felfogásában aszimmetrikus viszony jött létre a nyugati hatalmak és Magyarország közötti viszonyrendszerben a magyar nemzeti érdekek kárára, és a Fidesz ezen a helyzeten kíván változtatni, ennek során hatalmi eszközöket is bevetett (lásd különadók, állami visszavásárlások) felhasználni. Orbán Viktor beszédeinek harcos szuverenitásvédő elemei ezen felfogásra vezethetők vissza. Csakhogy e szemléletnek számos előzménye van.

A jobboldalra való 1994-95-ös "pálfordulás" óta lehet gyakrabban hallani a Fidesz politikusaitól Magyarország szuverenitásáról, és a nemzeti érdekek képviselőitől a szükségességéről, míg a liberális korszakban ez jóval kevésbé volt hangsúlyos. E megállapítás csak némi megszorítással igaz: ahogy a Fidesz jobboldalra való átállása nem „hirtelen árulás” végkifejlete, hanem egy hosszabb folyamat végpontja volt, úgy a külpolitikában, ezen belül az EU-hoz fűződő viszonyban való attitűdváltozás sem teljesen hirtelen következett be.

Elég csak felütni a Fidesz 1988. március 30-i alapító nyilatkozatát, amelynek 2. pontjában a következők is szerepelnek:

„Tevékenységében egy olyan **új Magyarország** felépítésének igényéből indul ki (...) - amelyben az egészséges öntudatát visszanyert nemzet képes hatékonyan fellépni az államának határain kívül reked magyarság érdekében, s a nemzeti függetlenség, valamint a **Kelet-Közép-Európa népeivel való szolidaritás** elvei alapján képes közreműködni egy

demilitarizált és egységes Európa eszméjének megvalósításában (kiemelés az eredeti szövegben szerepelt- szerző megjegyzése).”

Bár a Fidesz egyfelől hitet tett (igaz, ekkor még egy katonai tömbök nélküli) egységes Európa mellett, de már a kezdetekben felhívta a figyelmet a határon túli magyarság, a nemzeti függetlenség fontosságára.

A néhány évvel későbbi politikai fordulatkor tehát joggal lehetett arra hivatkozni, hogy a Fidesz megváltozása nem teljes szakítás az alapító elvekkel – az persze igaz, hogy a hangsúlyok jelentősen megváltoztak: a nemzeti érdek erőteljesebb hangsúlyozásának irányába. Ennek fontos összefoglalóját adta *A polgári Magyarországért* 1996-os vitairat.

Az írást áthatja azon szemlélet, hogy a párt az ország jobb jövőnek biztosítását a nemzeti érdekek hatékonyabb, jobb képviselésében látja bel- és külpolitikában egyaránt. A Fidesz nem is csinált abból titkot, hogy az érdekérvényesítéshez való viszonylatában a baloldali-liberális politikai ellenfelekhez képest határozta meg magát, amikor úgy vélte, hogy azok hajlamosak túl nagy engedmények megtételére a külföldi politikai - gazdasági érdekcsoportokkal szemben. Az ekkor már jobboldalon álló párt nem kívánta megtörni a pártok közötti konszenzust az euróatlanti integráció szükségességét illetően, de a hangsúlyokat ellenfeleihez képest máshová helyezte. Jól érzékeltetik ezt *A polgári Magyarországért* vitairat bevezető fejezetének mondatai: „A másokat lebecsülő nemzeti önhittségnek nincs értelme. Sem okunk, sem szükségünk nincs rá. *De az alázatos kérelmező, a szegény rokon szerepére sincs, aki bebocsátásra vár Európa kapui előtt (a szerző kiemelése)*, aki nevelésre, gondoskodásra, és támogatásra szorul, és csak vinni akar. Ez méltatlan szerep, és önlebecsülés volna.”

A Fidesz külpolitikai magatartása annyiban a magyar történelmi hagyományok folytatásának bizonyult, hogy a közvélemény egy jelentős részének (természetesen a jobboldalra hajló részének) percepciója szerint a magyar jobboldalt jobban érdeklik a nemzeti ügyek, az ország önállóságának őrzése, érdekeinek kifelé való képviselése, mint a baloldalt. A magyar jobboldal új pártja ilyen értelemben annyit tett, hogy beállt ebbe a sorba.

Az Európai Unióba való belépést Orbán Viktor támogatta, de azzal a megjegyzéssel, hogy a magyar nemzeti szempontokat is akceptáló, jó csatlakozási szerződésre van szükség. A 2002-2010 közötti baloldali - (liberális) kormányzást nem egyszer azon az alapon is bírálta a Fidesz, hogy nem képviseli kellő határozottsággal a magyar nemzeti érdekeket Brüsszelben.

Orbán Viktor második kormányfősége idején, támaszkodva kormánya mögötti kétharmados többségre, nemcsak a belpolitikai, hanem a külpolitikai szinten is vállalta a kemény összeütközéseket – pontosabban ezek olykor összecsúsztak. A különadók bevezetése miatt az érdekeikben sértett külföldi cégek egy része az Európai Unió szerveinél, és saját kormányainál igyekezett politikai támogatást szerezni a magyar kormány ellenében. A magyar kormány, és az EU, valamint más nemzetközi szervezetek (pl. Velencei Bizottság, Európai Parlament egy része) közötti konfliktusok a magyar alkotmányozás, és emberi jogok színterére kerültek, és tartóssá váltak. Orbán éppen a magyar uniós elnökség idején kormánya alapállását, konfliktusvállalási hajlandóságát az Országgyűlés 2011. február 14-ei napirend előtti felszólalásában a következőképpen fogalmazta meg: „A mostani kormánnyal nem fogják feltörölni a padlót, ahogy ezt ügyefogyott és szerencsétlen elődeinkkel tették. *(Felzúdulás az ellenzék soraiban. Nagy taps és derűlttség a kormánypártok soraiban.)* Egyetlen országtól sem fogadunk el kioktatást, egyetlen országot vagy országközösséget sem fogadunk el fölénk rendelt ellenőrnek vagy felügyelőnek. Nehogy bárki félreértse a dolgot, Magyarországon nem azért van demokrácia, mert azt bárki elvárhatja tőlünk vagy kikövetelheti rajtunk. Brüsszel nem Moszkva. Magyarországot azért rendeztük be a demokratikus élet és szabadság szellemében, mert mi, magyarok demokráciában és szabadságban szeretünk élni.” A *Brüsszel nem Moszkva* az Unióval szembeni politikát jól ábrázoló (egyébként korábban is használt) jelmondat, amelynek interpretációjában a szocializmusban az akkori vezetők mindenben igyekeztek megfelelni a Szovjetunió elvárásainak, ellenben a mostani kormány az uniós alkudozásokat, konfliktusokat a magyar érdekek képviseletében kész vállalni. (Természetesen ez nem jelenti azt, hogy az 1989/90-es rendszerváltozás óta hivatalban lévő baloldali kormányok nem vállaltak volna semmiféle konfliktust – lásd például [Gyurcsány 2005-ös alkudozását](#) a következő uniós költségvetési ciklus ügyében –, de az igaz, hogy az EU nyilvános bírálattól ódzkodtak).

Orbán számos alkalommal egyértelművé tette, hogy a „nemzetek Európája” keretében látja a legjobb lehetőséget a magyar érdekek képviseletére. 2013 májusában [a már említett portugál televíziós interjújában](#) is emellett foglalt állást. Elmondta, ő Európa-párti politikus, az Európai Uniót viszont nemzetek közösségének tekinti, és úgy tartja, hogy a büszkeségnek, a *nemzet iránti tiszteletnek az Európai Unióhoz tartozás örökös elemének kell lennie.*

Bár bírálói szerint a kormányfő meggondolatlanul szokott konfliktusokba bocsátkozni befolyásos politikai-gazdasági erővel, a reálpolitika hat az orbáni politizálásra. Egy évvel később, szintén a parlamentben elmondott beszédében úgy fogalmazott, hogy „küzdeni kell,

de ezt józan ésszel és megegyezésre törekvéssel kell tenni. Így kell eljárunk az Unióval vagy a Nemzetközi Valutaalappal folytatandó tárgyalásaink során”. Az erőviszonyok figyelembevételét jelzi, hogy az Orbán-kormány több ízben hajlandó volt engedni az uniós nyomásnak, bár ezen engedmények jó része taktikai. A magyar kormány csak ritka esetben hajlandó változtatásainak lényegét megsemmisítő visszatáncolásra. Erre jó példa a bírák kényszernyugdíjazásának az ügye, amely során a kormány elvileg lehetővé tette ugyan az elküldött bírák bírósági rendszerbe való visszatérését, de a bírósági vezetői posztokon már kész helyzetet teremtett az új személyek kinevezésével. A médiatörvényt számos ponton módosították, de a rendszer alapja – egypárti Médiatanács – megmaradt. Ezek a példák annyiban nem illeszkednek elemzésünk témakörébe, hogy első ránézésre nem a nemzeti érdekek Brüsszellel szembeni védelmét szolgálják, ám a kormány szükségesnek tartja ezen konfliktusait hazai háttérük megerősítéséhez, amelynek segítségével könnyebben tud küzdeni.

Ugyanakkor az Orbán-kormány nem minden esetben konfrontatív az uniós politikában. A „kötségvetési szemeszter”, vagyis az egyes tagállamok költségvetéseinek szorosabb felügyeletét maga a magyar uniós elnökség szorgalmazta, Orbán pedig nemegyszer világossá tette, hogy támogatja az eurót használó tagállamok jobb együttműködésére irányuló törekvéseket. 2012-ben ennek megfelelően támogatta az uniós fiskális paktumot is, igaz, azzal a nem lényegtelen megkötéssel, hogy annak szigorú, tagállami szuverenitást korlátozó rendelkezései csak Magyarországra eurózónába való belépésekor válnak kötelezővé.

A miniszterelnök eddigi nyilvános megszólalásaiból nem derült ki, szerinte mennyire férne bele a már említett „nemzetek Európájába” az Európai Unió további föderalizálása, politikai unióvá való alakítása. Erre azért sem adható válasz, mert az uniós politikai unió körüli elképzelések egyelőre még cseppfolyósak, nem kiforrottak. Létezhet a tagállami hatásköröket az Unió brüsszeli központjába erőteljesebben áthelyező, vagy ennél lazább megoldás is, azaz számos variáció elképzelhető, amelyek egyes részelemeire igent, másokra pedig nemet is lehet mondani. Az feltételezhető, hogy a magyar kormányfő ellenállna egy erőteljesebb Unión belüli központosításnak, mert kormánya mozgásterét lényegesen megrövidítené. Némi eligazítást adhat a Fidesz 2009-es európai parlamenti választási programja, amely az Európai Parlamentnek több hatáskört, a nemzeti parlamenteknek több beleszólást követelt az EU ügyeibe. Érdekes és fontos fejlemény, hogy Angela Merkel német kancellár a der Spiegel hetilap 2013. június 2-i számában megjelent interjújában határozottan ellenállt annak, hogy az Unió központjának a tagállamok további hatásköröket adjanak le. A gazdasági

érdekellentétekkel terhelt német - magyar viszonyban ebben a kérdésben mintha közeledés volna megfigyelhető.

1.2. Az európai keresztényi gyökerek

A Fidesz a jobboldalra való átmenetével az 1990-as évek második felében a kereszténységet is felvállalta, mint politikájának egyik fontos elemét. Ennek markánsabb képviselőjét később a Semjén Zsolt vezette MKDSZ-nek, majd KDNP-nek engedte át, ám Orbán Viktor már első kormányfő idején egyértelművé tette, hogy a kereszténység fontos szerepet játszik a politikájában, és személyes életében. Több beszédét már akkor templomokban, vagy templomépületek előtt tartotta, és ehhez mostani kormányfősége idején is tartja magát. Fontos új elem az első miniszterelnökségéhez képest, hogy – igazodva az uniós csatlakozással megváltozott helyzethez – a keresztény értékek védelmét nem csak Magyarországra, hanem az egész Európai Unióra kivetítve is fontosnak tartja.

2008 novemberében, a [Professzorok Batthyány Köre éves közgyűlésén](#) elmondott beszédében a jobboldali értékkelvű kormányzás célját fogalmazta meg: „Én a hosszú távú célokról csak annyit szeretnék most mondani, hogy nyilvánvalóan azt szeretnénk, hogyha a Magyarországon jobboldalinak mondott értékek, a nemzeti, keresztény, erkölcsi értékek megerősödjenek Magyarországon; átjárnak a társadalmat, és több hívet tudnának a maguk számára toborozni, mint ahogyan azt eddig tették. Nem hiszek az eszmék állami képviseléssel megerősített toborzó erejében, de azt hiszem, hogyha van egy bizonyos jól felismerhető eszmék nevében gyakorolt sikeres kormányzás, az nemcsak a kormányzó pártokat, hanem magukat az eszméket is megfontolandóvá, elfogadhatóbbá, megérthetőbbé és befogadhatóbbá is teszik az emberek számára.” E nem túl gyakran idézett, pedig fontos gondolatokat tartalmazó beszédében Orbán másfél évvel a választások előtt érzékeltette, hogy hasonlóan első kormányzásához, a társadalom értékalapon – az ő politikai táborához tartozó értékek alapján – való átalakítására törekszik, messze nem éri be az ország aktuális ügyeit menedzselő kormányzási felfogással. Igaz, azzal a megkötéssel, hogy egy sikeres – esetünkben keresztényi alapú – kormányzás vonzóbbá teheti a kormányzókhoz közeli ideológiát.

2013. április 15-én, [a spanyolországi Bilbaóban megtartott előadásán](#) úgy vélte, hogy a brüsszeli vezetők többsége egy „agresszív szekuláris politikai látomás” híve, amelyet

progresszióknak neveznek, és egy vallástalan világ felé haladnak. Helytelenítette, hogy az európai alapszerződésből kihagyták a kereszténységre való utalást, holott a kereszténység története a „legfőbb civilizációs forrásunk”, amelynek figyelmen kívül hagyása szerinte elmélyítette a válságot, fokozta a spekulációt. A magyar miniszterelnök azonban a helyzetleíráson túl utat is mutatott az egész Európai Unió számára¹: „Ha ki akarunk kerülni a válságból, ha le akarjuk zárni ezt a korszakot, akkor nekünk, mai európaiaknak arra kell válaszolnunk, hogy hol legyenek a szabadság garanciái és korlátai a következő évtizedekben, vagyis hogyan definiáljuk a nemzeti és az európai közjót. Amit tudok, az, hogy beszélnünk kell a család és az élet védelméről, hogy közjővá kell emelnünk az emberi méltóság feltétlen tiszteletét. A pénztöktét, a spekulációt közérdek szempontjából újra kell szabályoznunk. Meg kell erősítenünk a munka, a termelő munka becsületét. Ezeknek a politikáknak sajátos nemzeti variációi léteznek. Nyilvánvalóan másképp kell ezt megtenni Svédországban, Spanyolországban, Hollandiában vagy éppen Magyarországon. Éppen ezért Brüsszelnek a jövőben sokkal jobban kell tisztelnie a nemzeteket.” A bilbaói beszéd üzenete, hogy a válság káros hatásainak leküzdésére alkalmas keresztényi gondolkodáson túl az erős nemzetállamokra is szükség van.

Igen markáns beszédet tartott 2013. április végén [a jáki templom felújítási ünnepségén](#), amelyben „Európát”² a keresztény gyökereitől való eltávolodással vádolta meg. „Ma azt látjuk, hogy Európában lassan már sem az imádságnak, sem a munkának nincsen becsülete. Európa egy agresszív, szekuláris, internacionalista és családeellenes látomás csapdájába esett, ami logikusan vezet saját keresztény hagyományainak feladásához. A mai világ, amiben élünk, elszakadt azoktól az értékektől is, amelyekről éppen gyönyörű román és gótikus katedrálisai adnak számot: a kreativitástól, a találékonyságtól, az eredetiségtől. A hajdan égbe törő Európa

¹ A bilbaói beszéd is bizonyítja a bevezetőben megfogalmazott állítást, miszerint Orbán az EU általános politikai irányvonalát is befolyásolni kívánja, nem pusztán a napi szintű szakpolitikákat.

² Szónoki fordulatokban „Európa”, az „európaiság” gyakran szerepel egyszemélyes alanyként, de a szónokok nem szokták megmagyarázni, mit is értenek ez alatt, talán abban bízva, hogy a hallgatóság ugyanazokat a gondolatokat, érzéseket hívja elő, amelyeket a szónokok láttatni szeretnének. Másfelől Európa rendkívül sokszínű, így egy adott dologgal, szimbólummal azonosítása, kvázi cselekvő alanyként való definiálása problémás. Így az is, hogy „Európa” mint szubjektum tényleg „el tudja-e hagyni” a keresztény gyökereket. Ha azonban ezt szimbólumként fogjuk fel, akkor „Európa” igen erős kép, amely alkalmas a szónok mondanivalója alátámasztására, még akkor is ha „Európa” (vagy akár maga az EU) erősen negatív szövegkörnyezetbe kerül.

a földhöz ragadt.” A beszéd ünnepi jellegébe aligha illett volna bele, hogy ha a miniszterelnök aktuálpolitikai konkrétumig lebontotta volna, pontosan mire gondol, amikor a bilbaói beszéd fordulatát megismételve „agresszív, szekuláris, internacionalista és családellenes látomásról” beszélt, bár lehetséges, hogy ezúttal is a brüsszeli politikusokra gondolt. A konkrétumok kerülésének mindenesetre olyan haszna lehet, hogy a vélhetően vallásos hallgatóságnak széles mozgásteret hagy, hogy annak tagjai magukban döntsék el, mit értenek a meglehetősen sötét színekkel lefestett jelenségek alatt. A tények részletezése, vagy a mondanivaló megbonyolítása akár akadályozhatná is a befogadást, ezért a miniszterelnök általánosabb igénnyel megkomponált beszédei kerülni is szokták a részletekbe való belemenést. Nehezen értelmezhető, és nem is alátámasztott általánosítás, hogy „lassan már a munkának sincs becsülete”, vagy, hogy a mai világ elszakadt „a kreativitástól, a találékonyságtól, az eredetiségtől”. Az utóbbi félmondat elvileg beleillik Orbán korábbi, a spekulációval való pénzszerzést elutasító szemléletébe, ám túlzást is tartalmaz, hiszen „a világnak” természetesen ma is léteznek kreativitással, találékonysággal megtűzdelt részei. E konkrét beszéd az érzelmek kiváltására alkalmas, ugyanakkor kifelé – vagyis „Európa” felé – határozottan bántóan hat. Például azon európai kormányok felé, amelyek vállaltan kereszténydemokrata irányultságúak, mint a 2005 óta kormánypárti német CDU kormánypárt részvételével működő Merkel-kormány³.

Elzárhatja a beszéd befogadás útját azok számára, akik „Európában”, a „világban” mobilizációs lehetőségeket, jobb megélhetést látnak, vagyis nem olyan sok kivétlivalót, mint ahogy a beszédből ez következne – persze erősen kérdéses, hogy őhozzájuk eljut-e egyáltalán ez a beszéd. Ha pedig a túlzásokat nem is szó szerint kell érteni, hanem átvitt értelemben, a befogadótól ez a beszéd erős érzelmi azonosulást követel meg, mert annak elemei meglehetősen kategorikus állításokkal terheltek. Ez Orbán követői számára fontos, de a vele nem rokonszenvezők számára eléggé megnehezíti a szónok iránti megértőbb hozzáállást, mert igen/nem bipoláris választást kényszerít rájuk. Fontos azt is figyelembe venni, hogy [az utóbbi évtizedben megerősödött a szekularizáció](#) az országban, a jelentős számú nem vallásos, egyházakhoz nem kötődők személyeknél akár negatív is lehet az ilyen mondatok fogadtatása. A miniszterelnök (illetve beszédírói) ügyességét és politikai érzékét azonban jelzi, hogy Orbánnak korántsem minden beszéde ilyen feltétlen: a 2013-as

³ A CDU valós kereszténydemokrata jellegéről Németországban a párton, és azon belül is folynak időnként éles viták, ám ez a szál nem tárgya az elemzésnek.

országértékelő, vagy a [május végi beszéde](#) önkritikus elemeket is tartalmazott, de azon beszédeknek nem is ünnepi funkciójuk volt, ellentétben a jáki beszéddel.

1.3. Nemzeti érzés

A Fidesz már megalakulásakor figyelmet szentelt a határon túli magyaroknak, és a liberálisokkal való szakítást követően nagyobb jelentősége lett a nemzeti érzésnek.

A román-magyar alapszerződésről szóló 1996. szeptember 3-án megtartott rendkívüli parlamenti ülésnapon Orbán Viktor a Horn-kormányt támadó aktuálpolitikai megjegyzéseken kívül beszéde végén fontos szemléletbeli megállapítást is tett: „Az üzenet pedig szerintünk, a Fidesz - Magyar Polgári Párt szerint úgy szól, hogy a mai világban, különösképpen Európában csak olyan népek versenyképesek, amelyeknek van egészséges öntudata. Olyan népek, amelyeket ezektől megfosztanak, nincs nemzeti identitásuk, nincs öntudatuk, nincs kollektív érzésük, azok az európai integrációba, bár jogilag bekerülhetnek, ott versenyképtelennek bizonyulnak, és majd alulmaradnak.”

A társadalom értékalapú átalakításának a nemzeti érzések hangsúlyozása a mai napig a Fidesz fontos eszköztára maradt. Kormányra kerülve az általa hazafiasnak minősített értékek, kulturális kifejezési eszközök államilag, vagyis felülről való támogatása figyelhető meg. Ebbe illeszkedik az első Orbán-kormány idején a „koronaúsztatás”, az új Nemzeti Színház épülete, a Hídember, és a Bánk bán c. filmek, manapság pedig például a nemzeti összetartozás napja. Orbánék úgy gondolják, hogy a nemzeti összetartozás erősödését nem lehet rábízni az egymással vitázó, egymást törekvéseit kioltó civil szervezetekben, azok cselekedeteiben, jobb, ha a kormány maga jelöl ki hozzá közel álló szervezeteket (pl. Magyar Művészeti Akadémiát), amelyek részt vesznek a kormányoldal (vagy annak egyes, olykor egymással is szembenálló csoportjai) elvárásainak kulturális megjelenítésében – mindez természetesen állami pénz-és pozícióosztogatással is jár. A nemzeti érzés kormány által megfelelő megjelenítettése arra is szolgál, hogy az EU-val, IMF-el „szabadságharcot” folytató kormány a lakosság minél szélesebb köreiben kapjon támogatást. Ilyen értelemben összekapcsolódik a nemzeti érdekképviselő a magyar nemzeti érzéssel. A magyar kormányt körülvevő túlnyomóan negatív külföldi sajtó-és médiavisszhang azonban azt mutatja, hogy Nyugaton sok befolyásos erő nemhogy nem tud, vagy nem is akar mit kezdeni a fellángoló nemzeti érzésekkel, sőt, azt kifejezetten veszélyesnek tartja. Ebbe a megítélésbe esett [Orbán „turul-beszéde](#)”, amelyben többek között kijelentette: „A turul ősképe a magyarok ősképe.

Beleszületünk, akár csak a nyelvünkbe és a történelmünkbe. Az őskép a vérhez és a szülőföldhöz tartozik. Onnantól, hogy magyarként világra jövünk, a mi hét törzsünk köt vérszövetséget, a mi Szent István királyunk alapít államot, a mi seregeink vesztenek csatát Mohácsnál, a turulmadár pedig a mi, a most élő, a már meghalt és az ezután megszülető magyarok nemzeti azonosságának jelképe.” Mindezt többen – külföldön is belföldön egyaránt – a turulmadár mint jelkép, a vér és a föld együttes szerepeltetése miatt felvállalása miatt [már-már nácinak, illetve „völkisch” jellegűnek minősítettek.](#)

1.4. Európa válsága

Orbán Viktor döntési helyzetekben kiállt Magyarország Európai Unióhoz csatlakozás mellett, második kormányfősége idején pedig egyértelműen elutasította a Jobbik felvetését az EU-ból való kilépésre. Az Európai Unióhoz való hozzáállása azonban nem volt fenntartások nélkül pozitív. Már A polgári Magyarorszáért c. vitáit is jelezte, hogy ő és pártja nem kíván mindent készen elfogadni az EU-tól. Emlékezetes kijelentései már első miniszterelnöksége idején is akadtak, mint például [az „Unión kívül is van élet”](#). Euroszeptikus jellegűnek tűntek bírálói szemében 2010-es szavai, mely szerint [„nyugati zászló alatt hajóznak, de keleti szél fúj a világgazdaságban”](#).

Ha részletesebben is megvizsgáljuk a kormányfő gondolatait, arra a következtetésre kell jussunk, hogy az Európai Unió nehézségeiről meglehetősen határozott gondolatai vannak. Bár a magyar baloldali-liberális vélemények gyakran beszűkült szemlélettel, a világra való nyitottság hiányával vádolták meg a jobboldali politikusokat, tollforgatók, vagy a média egy részét (és nem is mindig alaptalanul), az biztos, hogy Orbánra a csak hazai keretekben gondolkodás nem volt jellemző. Miniszterelnöki megválasztása előtt, 2010. május 29-én tartott parlamenti beszédének egy részlete is mutatta, hogy volt benne hajlandóság a külső folyamatok figyelésére: „Szintén a külpolitikához illeszkedő kérdéssor volt, amely úgy hangzott a magyar parlamentnek egy új parlamenti frakciója tette ezt föl, érti-e a leendő kormány a változásokat, azokat a változásokat, amelyek a világban zajlanak. Tisztelt Képviselőtársaim! Ez a kérdés is jogos, indokolt, fontos, erős kérdés. Azért jogos, mert a jó kormányzáshoz nyitott szem, széles kitekintés és magas nemzetközi horizont is kell. És kétségekívül igaz: a világ szédítő tempóban változik.” Ezután utalt az USA-ban nemrég elfogadott pénzügyi törvénycsomagra.

A világpolitikai folyamatok iránti érdeklődését bizonyítja az is, hogy nagyon hamar felismerte a 2008-ban kezdődött világgazdasági válság lehetséges dimenzióit.

Vissza kell utalnunk a [Professzorok Batthyány Köre éves 2008 novemberi közgyűlésén](#) megtartott beszédére. A válság még csak két hónapja tartott, de *ő a magyar politikusok közül egyedülállóan széles horizontba helyezte a történéseket*, amikor így fogalmazott: „És tényleg: ha az ember csak úgy hirtelen számba veszi, mifajta változásokról kap nap mint nap híreket. Ilyen komolyabb, egészen gyökeres változásokról, gondolhat a klímaváltozásra, *gondolhat a feltámadó és megerősödő Oroszországra, gondolhat Indiára és Kínára, most itt ez a pénzügyi válság, amely átalakítja a teljes pénzügyi rendszert (kiemelés a szerzőtől)*. (...) Ugye, a globalizáció iránya, ha a tőke, a javak és a profit áramlása szempontjából vesszük figyelembe, egy határozott kelet–nyugati iránnyal rendelkezett. Tehát általában a nyugati világban gyökerező nagy vállalatok, az azoknak működési terepet adó nemzetgazdaságok erősödését hozta magával. De néhány év óta nyilvánvalóvá vált, hogy ez a folyamat megfordult, és ma a globalizációnak a haszonélvezői, leginkább a globalizáció révén megerősödni képes országok már nem Nyugat-Európában és nem Észak-Amerikában vannak, hanem Ázsiában.” Vagyis Orbán már akkor úgy látta, hogy erőeltolódás következik be a nyugati színtérről az ázsiai, és más feltörekvő államok javára – külön érdekesség, hogy ő ezt nem pusztán a válságnak tulajdonította. Ezt pedig jól látta, hiszen Kína még a korábnál is gyorsabb fejlődése már a 2000-es évek első évtizedének elején megindult. Amikor tehát a MÁÉRT 2010. november 5-i ülésén a keleti szelet emlegette, korántsem voltak előzmény nélküliek a szavai, mégis meglepetést keltettek, ugyanis sokan vélhetően nem ismerték a korábbi 2008-as beszédét. Orbán nem késlekedett a reálpolitikai tanulságok levonásával, és már kormányzása kezdetén nagyobb sebességre kapcsolt a „keleti nyitás” témakörében. Az euróatlanti térséggel, benne az Európai Unióval való kapcsolatrendszer természetesen fontos maradt számára, de annak befolyását gyengülőnek értékelve úgy látta jónak, ha Magyarország külpolitikai téren minél több lábbon áll. A cél, ahogy a MÁÉRT- ülésen fogalmazta meg, kihasználni az új világpolitikai rendszer lehetőségeit.

Ebben csak megerősítette, hogy a válság az Európai Unió nagy részében, ha változó intenzitással is, de már évek óta is tart, a feltörekvő BRICS-országok (Brazília, Oroszország, India, Kína, Dél- Afrika) képesek a gazdasági előrehaladásra, s a korábbiakhoz képest nagyobb súlyt képviselnek a világpolitikában. Orbán miniszterelnökként is egyértelművé tette, hogy Magyarország külpolitikai mozgásterét az új világpolitikai realitásokhoz kívánja igazítani.

A Fidesz már hivatkozott „Európa többre képes!” c. programja 2009-ben szintén arra hívta fel a figyelmet, hogy az EU-nak alkalmazkodnia kell ezekhez az új kihívásokhoz. „A mostani globális pénzügyi- és gazdasági válság megoldásának tétje a nemzetközi erőviszonyok erőteljes átrendeződése, Európa és legfőbb szövetségese, az Egyesült Államok globális helyzetének módosulása, a nemzetközi intézményrendszer átalakítása, a pénzügyi piacok újraszabályozása és a piacok újrafelosztása. Ebből a folyamatból Európa csak akkor kerülhet ki győztesen, ha meg tudja őrizni egységét és javítani tudja versenyképességét. („Európa többre képes!”, 2009, 16.-17. oldal). Az európai parlamenti választási program pedig a Martonyi János által írt bevezetőjében kritikusan szólt az EU belső működéséről: „Európa teret veszített, nem közeledett lényegesen a lisszaboni stratégiában meghatározott célkitűzésekhez, nem oldotta meg még intézményrendszerének megújítását, de öt esztendővel ezelőtt sikeresen végrehajtotta újraegyesítését, és ezzel új lehetőségeket nyitott nemcsak az új tagállamai, hanem az egész kontinens jövője számára. („Igen, Magyarország többre képes!”, 5. oldal)”

[2013. március 14-i brüsszeli nemzetközi sajtótájékoztatóján](#) Orbán azt a kérdést feszegette, képes-e az Európai Unió versenyképes lenni az új feltörekvő hatalmakkal szemben. Mint fogalmazott, olyan Magyarországra van szükség, amely nem csak az Európai Unióban versenyképes, mert „versenyképesnek kell lennünk a kínaiakkal, a brazilokkal, vagy az indonézakkal, ez az igazi kihívás”.

Természetesen korántsem Orbán az egyetlen, akit foglalkoztat ez a kérdéskör. Nemcsak a szélsőjobboldal (pl. Nigel Farage a brit UKIP részéről) szókészletében szerepel Európa, az Európai Unió válsága, a nemzetközi szakirodalomban is foglalkoznak ezzel a témával. [Michael Smith Beyond the comfort zone: internal crisis and external challenge in the European Union's response to rising powers](#) c., az *International Affairs* 2013. májusi írásában azt a kérdést feszegeti, hogy az EU képes-e egyáltalán megfelelni az új felemelkedő tagállamok, Kína, India, Brazília által támasztott kihívásoknak. A szerző szerint az egyik akadály az EU státuszának a bizonytalansága. Mert bár az Unió szeretné magát egyfajta szuperhatalomként beállítani, a globális diplomáciában vezető szerepet betölteni, csak hogy igen nehezen tudott közös stratégia mentén haladó diplomáciai tevékenységet folytatni, a külső cselekedetei jelentősen elerőtlenednek. A tanulmány végkövetkeztetése többek között, hogy az EU külpolitikai befolyása erősen korlátozott, nem képes a nemzetközi tárgyalások keretét meghatározni, és cselekvőképességét saját belső válsága is korlátozza. Mint láttuk, Orbán 2008-ban, és később többször is szintén kétségeinek adott hangot abban a tekintetben, hogy az EU képes-e megfelelő válaszokat találni az új versenytársak keltette kihívásokra.

Emellett Michael Smith a legitimitás kérdését is az EU cselekvőképességét gátló tényezőnek tartja, Orbán még nála is élesebben veti fel ezt a problematikát. A 2012. március elején, a német [Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung](#)nak adott interjúban rámutatott: „Engem megválasztottak, a magyar kormányt úgyszintén. De ki választotta meg az Európai Bizottságot? Hol van a demokratikus legitimitása? És kinek felelős az Európai Parlament? Ezek az új európai architektúra nagyon komoly problémái”. Érdekes, hogy a magyar kormánnyal folyamatos konfliktusban álló Vivien Reading európai biztos véleménye nem is áll e tekintetben kibékíthetetlen ellentétben Orbánéval, legalábbis annyiban nem, hogy az osztrák [der Standard](#)nak adott 2013. május 31-i interjújában úgy vélte, hogy nagyobb legitimitációra volna szükség az Európai Bizottság tagjainak. Ennek érdekében határozottan szorgalmazta, hogy az Európai Bizottság tagjait az EU lakossága válassza meg

Az orbáni EU-s eszmerendszer

A magyar érdekek
erőteljes képviselete
az EU-n belül

Európa keresztényi
alapon

A magyar nemzeti
érzés tisztelete az EU-
n belül

Az Európai Unió
válsága

2. A narratívák

Orbán most bemutatott európai uniós eszmei rendszerét különböző narratívákba lehet helyezni, amelyek más-más megvilágításba, értelmezési keretbe helyezik e rendszert, sőt a konkrét miniszterelnöki lépéseket is. Ezek a narratívák nem önmagukban, egymástól elszigetelve léteznek, hanem érintkezhetnek, sőt harcolhatnak is egymással. A lehetséges narratívák: a felelőtlenség, az együttműködési, az egyoldalú önfeladás, és a reálpolitika narratívái.

A felelőtlenség narratívája szerint Orbán okatlan, és céltalan módon száll szembe a nyugati hatalmakkal, teljesen fölöslegesen használ sértő hangot velük szemben. Holott tudnia kellene, hogy Magyarország az Európai Unió kisebb tagállamai közé tartozik, nemzeti összterméke az EU GDP-jének még 1%-át sem éri el. A német kormánnyal is súlyos ellentéteket vállal egy olyan helyzetben, amikor éppen Németország a legnagyobb kereskedelmi partnerünk. Tudomásul kell venni, hogy Magyarország függ a nyugati hatalmaktól – de ez a függés nem elvetendő, mert egy olyan gazdasági-és értékközösségnek (NATO, EU) tagja hazánk, amelyre méltán lehetünk büszkék. Felelőtlen tehát ezen értékközösség tagjaival folyamatosan konfliktusban állni, és kevésbé, vagy egyáltalán nem demokratikus országokkal (pl. Azerbajdzsán, Kína) már-már baráti kapcsolatokat ápolni.

Az együttműködési narratíva szerint Magyarország helye a Nyugaton kell, hogy legyen, történelmünk során mindig oda igyekeztünk. Minden kétértelműség nélkül hitet kell tenni a NATO, és az Európai Unió mellett. Nem konfrontálódni kell a nyugati hatalmakkal, hanem ellenkezőleg, és szoros együttműködésre, barátságra kell velük törekedni. Az esetleges nézeteltéréseket tárgyalások útján, nem pedig hangzatos nyilatkozatokkal lehet megoldani, ugyanakkor tudomásul kell venni, hogy Magyarország érdekérvényesítő képessége meglehetősen korlátozott. Éppen ezért létérdek, hogy minél több ország kormányával alakítsunk ki gyümölcsöző, együttműködő kapcsolatot. E narratíva helyesli, hogy Magyarország 1989/90-től átvette a nyugati politikai - gazdasági megoldásokat (piacgazdaság, többpártrendszer), és továbbra is ezek védelmét tartja fontosnak a Fidesz szerinte mindezt veszélyeztető politikájával szemben.

Az egyoldalú önfeladás narratíva alapján viszont a helyzet olybá fest, hogy a korábbi baloldali kormányok mindenben alávetették magukat a nyugati hatalmak elvárásainak, csak

azért, hogy Magyarországot – akár saját érdekei ellenében is – felvegyék az Európai Unióba. Túl sok céget, köztük kulcsfontosságú energiaszolgáltatókat, és telekommunikációs cégeket is átjártattak nyugati tőkéscsoportoknak, és ezzel jelentősen korlátozták hosszú évekre előre egy, a haza iránt elkötelezett kormány mozgásterét. Ez az út nem követhető, ezzel szemben az EU-val akár a kemény konfliktusokat is vállalni kell annak érdekében, hogy a magyarok számára igen hátrányos helyzetet minél inkább javítani lehessen.

A reálpolitika narratívája nehezen rekonstruálható annyiban, hogy azt is meg kell határozni, mit tekinthetünk reálpolitikának, ez pedig a véleményalkotó nézőpontjától is függhet. Olyan értelemben mindegyik szereplő reálpolitikus, hogy a saját nézőpontját tekinti az igazán reálisan megvalósíthatónak. Ha ezt lehántjuk, akkor az megállapítható, hogy reálpolitika az, amely a) alaposan, teljesen felméri az erőviszonyokat b) és ezen erőviszonyok alapján hoz helyes döntést.

A magyar kormány bírálói erre úgy vélekedhetnének (és erre volt is példa), hogy ők képviselik az igazi reálpolitikát, mert éppen Orbán az, aki sutba veti megnyilatkozásai és döntései során a reálpolitikai erőviszonyokat. Az elemzésben azonban éppen az európai fiskális paktum kapcsán már szó volt arról, hogy a kormányfő olykor figyelemmel van a reálpolitikára. Másrészt az EU vonatkozásában a reálpolitikába beletartozhat egyes tagállamok meggyerése más tagállamokkal szemben, ez a magatartás viszont minimum érdek-összeütközésekhez, vitákhoz is vezethet. A reálpolitikai narratíva tehát nem a konfliktusnélküliséget jelenti – a konfliktusoknak akár haszna is lehet, ha az adott fél azokat a maga javára tudja fordítani. A reálpolitika mércéje tehát az eredményesség. Csakhogy a politikában, különösen a meglehetősen összetett európai uniós politikában nem feltétlenül egyértelmű, éppen melyik kormány veszített, vagy nyert egy adott összeütközésben. Ez igaz az Orbán-kormány, és a brüsszeli vezetők közötti ellentétre, például a negyedik Alaptörvény-módosítás ügyében. A magyar vezetők az Unió nyomására hajlandók valamennyit visszavenni a legújabb módosításokból (pl. kivenni az Alaptörvényből a bírósági áthelyezést), ugyanakkor azt a lehetőséget fenntartják, hogy ha nem is az uniós bíróság, hanem általában valamely külső szerv elmarasztaló ítélete hatására sarkalatos törvényben meghatározottak szerint a magyar állam kivethessen külön adót. Cserébe pedig elvárták az EU szerveitől a Magyarország elleni túlzott deficiteljárást megszüntetését, aminek eléréséhez viszont költségvetési megszorításokat kellett tenniük. Vagyis nem teljesen egyértelmű, melyik félnek kellett többet engedni – különösen akkor, amikor számos zártkörű, és informális tanácskozás részleteivel nem vagyunk tisztában.

Természetesen a narratívák nem vegytiszta módon jelennek meg az Orbán-kormány EU-val kapcsolatos diskurzusban sem, a felelőtlenség narratívája akár a reálpolitikaival is összekapcsolódhat oly módon, hogy a reálpolitikus eleve elkerüli a felelőtlen magatartást. A felelőtlenség narratívájára egy lehetséges alternatíva az együttműködési alternatíva, vagy éppen – ezzel ellentétes irányban - az egyoldalú önfeladás narratívája. A narratívák arra alkalmasak, hogy eldöntsük, inkább milyen narratívába illeszthetők bele Orbán és ellenfelei gondolatai, és cselekedetei. Az eddigiekből is látható, hogy Orbán és a Fidesz részben a magyar baloldallal szemben, tehát az egyoldalú önfeladás narratívába helyezkedve határozzák meg magukat. Hozzáteszik ugyanakkor, hogy ők a nemzeti érdeket képviselve folytatnak reálpolitikát.

De milyen narratívát használ a magyar baloldal? Van-e olyan, az EU-val kapcsolatos eszmerendszere az ellenzéknek, amely szembeállítható a magyar kormányfőével?

3. Az ellenzéki válaszok

Az alábbiakban a mostani ellenzék EU-val kapcsolatos eszmei megközelítéseit rekonstruáljuk. Az MSZP, az Együtt 2014-PM, az LMP, a DK, és a Jobbik elképzeléseit abból a szempontból vizsgáljuk, milyen választ adnak Orbán Viktor EU-val kapcsolatos gondolataira.

3.1. Az MSZP válasza

Ma az MSZP a Fidesz legjelentősebb hazai ellenfele, ezért vele foglalkozik az elemzés részletesen, egy esetleges 2014-es kormányváltáskor ugyanis meghatározó szava lehet a külügyek irányításában, az EU-val kapcsolatos politika kialakításában.

A Magyar Szocialista Párt található a legjobb intellektuális - hatalmi helyzetben az ellenzéki pártok közül, mert ez a párt működik legrégebb óta (1989-ben alakult), 12 éven át volt kormányon, és majdnem minden esetben ő állította ki a külügyminisztert.

A legnagyobb külügyi, és európai uniós tapasztalatokkal rendelkező politikusok közül Kovács László már a rendszerváltás előtt foglalkozott külügyekkel, 1994-1998, majd 2002-2004 között külügyminiszter, 2004 és 2009 az Európai Bizottság adó - és vámügyi biztosa volt, 2010-ben országgyűlési képviselőként tért vissza a hazai belpolitikába. Az 1990-es években

meghatározó szerepe volt Horn Gyulának is, aki korábbi diplomáciai tevékenységének, 1989-90 közti külügyministerségének köszönhetően jelentős ismeretekre, és kapcsolatrendszerre tett szert, és miniszterelnöksége idején sokat foglalkozott külpolitikával. Tabajdi Csaba, Szabó Vilmos is jelentős külügyi szakpolitikai tapasztalatokkal rendelkeznek, a fiatalabbak közül pedig Harangozó Gábor foglalkozik EU-s kérdésekkel. A pártnak módja volt szakértők sorát foglalkoztatni külpolitikai véleménye kialakításakor. Elvileg tehát minden adott volt, hogy a szocialisták Orbánnal szembeszegezhető EU-s eszmerendszert dolgozzanak ki.

Az MSZP már a kezdetben támogatta Magyarország NATO-hoz, EU-hoz való közeledését, majd csatlakozási szándékait. Eleinte azonban a támogatás nem volt teljes körű, az 1994-es választási programban még úgy fogalmaztak, hogy „az ország biztonságának nem a NATO-tagság az egyetlen lehetséges garanciája” (9. oldal), és népszavazás kiírását kezdeményezték a NATO-csatlakozás kérdésében (erre 1997-ben sor is került). Az EU-csatlakozást a szocialisták már akkor támogatták, de akkor még inkább gazdasági megfontolásból: „A magyar gazdaság fejlődéséhez nélkülözhetetlen külső erőforrások és piacok csak úgy biztosíthatók, ha Magyarország az Európai Unió teljes jogú tagjává válik” (9. oldal). Ezzel együtt is, a Horn-kormány már határozottan folytatta a jobbközép Antall-, és Boross-kormányok euróatlanti integrációs törekvéseit, az EU-val való csatlakozási tárgyalásokat szocialista-szabaddemokrata kormányzás idején kezdődtek meg. Az ország EU-hoz való csatlakozása pedig éppen Kovács László második külügyministersége idején történt meg. Ekkora már az MSZP az „európai út” feltétlen támogatója volt, ám a következő feladat az volt, hogy ki kellett alakítani az MSZP európai uniós politikáját. Erre a 2006-os program nem adott részletes választ, csak pár sorban foglalkozott az EU-val.

Az MSZP 2009-ben nem rakott le a Fideszéhez hasonlóan részletes európai parlamenti választási programot, aminek az oka az lehetett, hogy az erőforrások másra mentek el: a párt nemrég volt túl egy kínosra sikerült miniszterelnök-váltáson, alacsony bizalmi értékekkel rendelkezett a lakosság körében, és az EP-választások megnyerésében nem is hitt a párt. Ehelyett MSZP EP-delegációjának [2009-2014-re vonatkozó 15 pontos vállalás-listájára](#), és választási üzenetek megfogalmazására koncentráltak. Mesterházy Attila miniszterelnök-jelölt 2010. február 10-én nyilvánosságra hozott programja sem fogalmazott meg európai uniós eszmerendszert. Az EU kapcsán egyfelől reményét fejezte ki (ahogy ezt sokan mások megtették akkoriban), hogy a befolyó uniós pénzek hozzájárulnak a magyar gazdaság fejlődéséhez. Másfelől néhány rövid alapvetést tett közzé, mint például a horvát csatlakozás

támogatását, vagy, hogy az uniós infokommunikációs programot prioritásként kell kezelni (Nemzeti modernizáció, összetartó közösség, 51. oldal).

A 2010-es választási vereség utáni években az MSZP több programvázlatot, szakpolitikai programot is közzétett. Az MSZP Programtanácsa által 2010. júniusban elkészített Iránytű c. dokumentum tett arra kísérletet, hogy a magyar baloldal európai uniós ideológiáját kialakítsa. Némileg leszámolva a korábbi illúziókkal, megállapította, hogy „Magyarország és a régió a rendszerváltással ugyan része lett a nyugati típusú, demokratikus európai fejlődésnek, ám szemben a közös reményekkel, nem a „centrumhoz”, Európa fő fejlődési áramához sikerült csatlakoznia. Nem is rekedt a periférián, a félperiféria része lett, ahol sajátos 'peremkapitalizmus' alakult ki”(MSZP Iránytű 2010, 3. oldal). A részleteket ugyan nem fejtette ki ez az irat sem sem, de ez a kijelentés már volt annyira jellegzetes, hogy a korábbiakhoz képest jó alapot biztosított ahhoz, hogy a párt például a félperifériától való elmozdulásra építse EU-val kapcsolatos vízióját, összekapcsolva esetleg a leszakadtak, a munkavállalók megsegítésének hagyományos baloldali igényével. A 2011-es Iránytű ebbe az irányba is mozdult el, és a „szociális Európa” mellett foglalt állást. Az MSZP javasolta a társadalmi különbségek csökkentésére és a képzésre szánt összegek részarányát az Unió költségvetésén belül, ezzel egyidejűleg pedig elvetette a „kétsebességes Európa” gondolatát. A további sorok pedig azt bizonyították, hogy alakulóban van a szocialisták uniós víziója, amely kitekint a magyar belpolitika horizontjából: „A világgazdasági válság és különösen az euróövezet válsága bebizonyította, hogy az Európai Unió döntéshozatali rendszere nem elég gyors és nincs elég eszköz az intézmények kezében az ilyen típusú krízisek előrejelzésére, megelőzésére, kezelésére. Ezért a gazdaság- és költségvetés-politika területén javasoljuk erősíteni az európai intézmények jogait. Támogatjuk Magyarország csatlakozását az euróövezethez, és fő irányában egyetértünk az Euró Plusz Paktummal.

A baloldal tudatában van annak, hogy 27 ország közössége nagyobb befolyással bír a világpolitika alakulására, mint egy magányos közép-európai ország. Azt akarjuk, hogy az Európai Unió egységesen fellépve egyenrangú partnere legyen más világhatalmaknak” (MSZP Iránytű 2011, 33. oldal). Ez a részlet azért is érdekes, mert – még ha ezt nem is hangsúlyozták külön – az MSZP valamelyest közeledett a Fidesz azon nézetéhez, hogy az EU jelenlegi működési formájában nem eléggé versenyképes. Ez a dokumentum arról tanúskodott, hogy a Magyar Szocialista Párt az EU körül alaposan megváltozott világpolitikai-gazdasági körülményekre hajlandó érdemben reflektálni.

Csakhogy a Programtanács hamarosan háttérbe szorult, és a József Attila Alapítvány lett felelős az MSZP programjai kidolgozásáért. Ez része lehetett annak a folyamatnak, amely során Mesterházy pártelnök fokozatosan kiszorította az „öregeket”: Lendvai Ildikó volt a félretolt Programtanács élén, Kovács László pedig hamarosan kikerült az MSZP elnökségéből. Az MSZP uniós politikájának megfogalmazása Mesterházy Attilára, és az új, fiatalabb politikusokra, illetve a József Attila Alapítvány szakértőire várt.

Utóbbi 2012. május 15-én adta közzé a [Párbeszéd a nemzetért c. vitairat](#)ot, amely azonban – ellentétben a Programtanáccsal – már nem törekedett az EU-val kapcsolatos markáns megfogalmazásokra, vagy valamiféle uniós eszmerendszer kidolgozására. Ehelyett olyan közhelyes megfogalmazásra futotta, mint például az MSZP „elkötelezett Magyarország európai uniós tagsága és a sokoldalú nemzetközi együttműködés mellett. Nemzeti érdekeinkkel összhangban támogatja az unió bővítését, az európai integráció további elmélyítését” (Párbeszéd a nemzetért 2012, 2. oldal). Később a vitairat a felelőtlenségi narratíva keretében elítélte az Orbán- kormány nemzetközi „szabadságharcát”, mert az megítélése szerint Magyarország elszigetelődéséhez vezetett. Ehelyett az erősebb, dinamikusabb Európáért való eltökélt tetterekészséget, valamint az a nemzetközi pénzügyi-gazdasági szervezetekkel való építő együttműködés helyreállítását javasolta (lásd a 34. oldalt). Az Európai Unió belső működésének mikéntjéről, annak nemzetközi dimenziójáról azonban nem fogalmazott meg álláspontot.

A párt aktuálpolitikai megszólalásaiban még inkább a felelőtlenségi narratíva szemszögéből bírálta az elmúlt három évben az Orbán - kormány Európai Unióval kapcsolatos attitűdjét, egy önálló Európa-kép kialakítására – ellentétben a Fidesszel, és Orbán Viktorral – nem került sor. Ennek egyik tipikus példája Mesterházy Attila 2012. február 13-i parlamenti reagálása Orbán napirend előtti felszólalására, melyben az MSZP elnöke a külpolitikában felelőtlenül viselkedő Orbánt állította szembe az EU-val való felelősségteljes együttműködéssel: „Én azt látom, hogy nem kellene annyit harcolni, ha a miniszterelnöknek lenne Európában tekintélye, ha a miniszterelnök hiteles lenne Európában (*Felzúdulás és közbeszólások a kormánypárti padosorokban.*), és ha különböző nemzetközi hírű európai lapok nem csodabogárként emlegetnék a miniszterelnököt a különböző kommentárjaikban. És ez nem öröm, félreértés ne essék. Én annak örülnék, ha a magyar miniszterelnöknek lenne respektje (*Közbeszólások a kormánypárti padosorból: Van! - Wittner Mária: Több, mint nektek!*), hitelessége az Európai Unión belül és azon kívül is, hiszen így sokkal könnyebb lenne egyébként a magyar nemzeti érdekeket képviselni, sokkal könnyebb lenne különböző harcok és viták nélkül sikert elérni,

mert így nagyon sok szövetségesünk és barátunk lenne ehhez, a nemzeti érdek képviselőjéhez.” Szintén a felelőtlenségi narratívába helyezhető [Kovács László 2013. június 3-án, a Népszavában megjelent írása](#), amelyben egyrészt méltatja a korábbi külpolitikát, másfelől kárhóztatja az Orbán-féle keleti nyitást: „A rendszerváltást megelőző évtizedben a reformokkal és a külpolitikai nyitással, majd a következő húsz évben széleskörű rokonszenvet kivívott Magyarország az elmúlt három év során a nyugati szövetségi rendszer fekete bárányává vált. A kormányfő és kormánya elvesztette szavahihetőségét. Az erőltetett 'keleti nyitás'-tól nem várhatók komoly eredmények. Az orosz és a kínai vezetés nyilván nem felejtette el a Fidesznek a korábbi években ellenük irányuló durva kirohanásait. A közép-ázsiai egykori szovjet tagköztársaságok utódállamai, vagy egyes arab országok persze kényelmes tárgyalópartnerek, mert nem kérik számon a magyar vezetőkön a demokratikus normákat. Ám senki sem hiheti, hogy pótolhatják az elvesző nyugati kapcsolatokat. Ez az irányváltás óriási károkat okoz Magyarországnak, a magyar gazdaságnak, ily módon a magyar embereknek.”

Összegzésül leszögezhetjük, hogy *az MSZP nem ad érdemi választ Orbán Viktor európai uniós eszmerendszerére, mert nem kínál másikat helyette.* Az ez irányba tett programkezdeményezései 2012-re elhaltak, és a felelőtlenségi narratíva vált uralkodóvá az MSZP kommunikációjában. Feltűnő, hogy a szocialisták – a Fidesszel ellentétben – nem kívánnak szembenézni azokkal az Európai Unióra ható dinamikus folyamatokkal, amelyeket a válság, és az új feltörekvő hatalmak mozgásai okoztak. Az MSZP megelégszik a kormány aktuálpolitikai bírálatával, abban bízva, hogy ez alkalmas a kormány hibáinak bemutatására. Csakhogy a saját vízióról való lemondásnak van kockázata: a párt ugyanis Orbán Viktorhoz képest határozza meg magát, követően reagál, így az uniós politikában kevésbé tudja magához venni a kezdeményezést hazai szintén.

Az MSZP hozzáállása azért is elgondolkodtató, mert több baloldali testvérpártjának van saját, az adott ország belpolitikáján túlmutató elgondolása az Európai Unió belső működéséről. [Az osztrák szociáldemokrata SPÖ](#), illetve [európai parlamenti képviselői](#) egy igazságos Európa jelszava köré csoportosítják az EU-val kapcsolatos mondanivalójukat. Például egy olyan európai uniós munkahelyteremtési stratégiát követelnek, amely 2020-ig tízmillió új munkahelyet hoz létre az Unióban. A nemzetközi pénzpiacok szigorúbb ellenőrzését, a legveszélyesebb spekulációs formák betiltását, a munkavállalói jogok erősítését is szorgalmazzák. Az SPÖ erős Európát szorgalmaz, amelynek az emberi jogok védelmében, és világban lévő szegénység enyhítésében is van szerepe. [A német szociáldemokrata SPD](#) az elmúlt években többször felvetette a nemzetközi pénzpiacok ellenőrzésének szükségességét,

2007-es hamburgi alapprogramjában „Szociális és demokratikus Európa” fejezetben foglalkozott az Európai Unió kérdéseivel. Osztrák testvérpártjával egyetemben küzdelmet folytat a pénzügyi műveletek megadóztatását szolgáló tranzakciós adó bevezetéséért. Kancellárjelöltjük, [Peer Steinbrück 2013. június 3-án](#) a Freie Universität Berlin egyetemen tartott előadást pártja külpolitikájáról. Egyik legérdekesebb kijelentése az volt, hogy az európai kül - és biztonságpolitika meghatározását Németországnak és Franciaországnak Lengyelországgal kiegészítve kellene a jövőben elvégeznie. Egyértelművé tette azt is, hogy az SPD tisztában van azzal, hogy az EU a legmélyebb válságát éli, ennek megoldására egy 500 ezer plusz munka-és képzési helyet teremtő, valamint évente 10 milliárd eurónyi európai beruházási programot magában foglaló új Marshall-tervet szorgalmazott.

Az MSZP EU-val kapcsolatos kijelentései és egyes európai testvérpártjaival való összehasonlításból látható, hogy *az MSZP európai dimenziójú megközelítése a felelőtlenségi narratíva alkalmazása során elhalványodott*. A párt kommunikációjában szerepet kap az együttműködési narratíva is, ám ennek hátránya, hogy ez mintegy két évtizede óta meghatározza a párt EU-politikáját, vagyis nem tud újszerű, erőteljes választ adni.

3.2. Az Együtt 2014-PM válasza

Az E 2014 új képződménynek számít a magyar politikában, egy összefüggő Európa-politika kialakítása tekintetében helyzete nehezebb az MSZP-énél, hiszen az alakulóban lévő pártnak nem volt még kormányzati tapasztalata, programja pedig alakulóban van. Elvileg jelentős segítséget jelent számára, hogy a Haza és Haladás Alapítvány részéről alapító tag Balázs Péter egykori európai uniós biztos és külügyminiszter, professzor, akinek az EU ügyeihez való hozzáértése megkérdőjelezhetetlen.

Jelenleg ennek a politikai erőnek nincs az Európai Unióval kapcsolatos programja, vagy víziója, ennek hiányában vezetőinek, különösen Bajnai Gordon nyilatkozataira kell hagyatkozni. Ezek aktuálpolitikai nézőpontból támadják az Orbán-kormány EU-val kapcsolatos politikáját. [2013. április 16-án Bajnai úgy vélte](#), hogy Orbán felmondta a rendszerváltás utáni Magyarország egyik legfontosabb közmegegyezését, a Nyugat-Európa-hoz való felzárkózás nemzeti célját. „Hatalmának mára jószerivel egyetlen korlátja maradt: Magyarország szövetségesi szerepe, uniós tagsága. Olyan rezsim ugyanis, amelyet Orbán Viktor és Simicska Lajos épít magának, az Európai Unióban nem működhet. Orbán Viktor szabadságharca így valójában nem az országról, hanem a hatalomról szól: a saját

hatalmának utolsó, európai korlátai ellen küzd a nemzeti érdek álcája mögé bújva.” [Miskolci gyűlésén](#) pedig kijelentette: „A rendszerváltozáskor még azt vallottuk: természetes, hogy európaiak vagyunk, hiszen magyarok vagyunk. Ma azonban Orbán Viktor már úgy akar kiterelni bennünket az Európai Unióból, mintha bárkitől is felhatalmazást kapott volna erre. Kérdezem Magyarország miniszterelnökétől innen, Miskolcra is: ki hatalmazta föl, hogy ezt tegye? Ki hatalmazta föl, hogy elkezdje hosszú meneteléssel kivezetni Magyarországot az Európai Unióból? És mit kínál helyette a magyaroknak? Ukrajnát? Vagy nem akar megállni félúton, és egyenesen Fehéroroszországot? Üzenem neki, és üzenjük neki innen, Miskolcra is: erről nem volt szó, nem erre kapott felhatalmazást.”

Az E 2014 mondanivalója hasonlít az MSZP felelőtlenségi narratívájához, amely legfeljebb azzal van megtoldva, hogy szerinte Orbán az országot ki kívánja vezetni az EU-ból. Ezzel összemosódik a két politikai erő mondanivalója, amely nem könnyíti meg az E 2014 helyzetét az MSZP-vel való versenyében, még ha nem is ez a pont tűnik döntőnek a rivalizálásban.

Az E 2014 egyik csatlakozó szervezete, a [Haza és Haladás Alapítvány](#) komolyabban foglalkozik az EU kérdéseivel: konferenciákat szervez, szemlézi az EU-t érintő híreket, bogbejegyzéseket tesz közzé. Mindez az E 2014 politizálásában nem igazán jelenik meg, amelyben szerepet játszhat az is, hogy Bajnaitól, mint potenciális miniszterelnök-jelöltől alapvetően belpolitikai állásfoglalásokat vár el a média, az E 2014 többi vezetője, Juhász Péter (Milla), Kónya Péter (Magyar Szolidaritás Mozgalom), Jávor Benedek (PM) belpolitikai ügyekben hallatja hangját. A Párbeszéd Magyarorszáért sem rendelkezik átfogó Európa-képpel, igaz, ez a politikai erő is csak néhány hónapja jött létre. [Közpolitikai 13+ 1 pontjukban](#) Magyarország helyét egyértelműen az Európai Unióban látják, ugyanakkor leszögezik azt is, hogy az EU kritikája nem jelent feltétlenül EU-ellenességet. Az erősebb európai banki szabályozást, a spekulatív tőke európai megadóztatását, a lefelé tartó adóverseny közös korlátozását, a periféria felzárkózását lehetővé tevő közösségi szintű eszközöket, valamint európai zöld infrastruktúra-programokat tartanak szükségesnek. Mindez ugyanakkor nem jelenik meg az E 2014-PM politizálásában.

Összegzésül megállapítható, hogy *az E 2014-PM az EU-val kapcsolatos víziója kialakítása terén még az MSZP-hez képest is le van maradva.*

3.3. Az LMP válasza

A Lehet Más a Politika 2010-ben – amikor még a mostani PM-politikusok is tagjai voltak a pártnak – egy [részletes választási program](#) megalkotására volt képes, amelyben az Európai Unió külön fejezetet kapott. Az LMP az Uniót megőrizendő értéknek gondolta, ugyanakkor szorgalmazta annak polgárközelibb átalakítását, ennek keretében egy európai népszavazás lehetővé tételét is szorgalmazta. A kormányváltást követően beleütközött abba a problémába, amellyel az MSZP, és az E 2014 is küzd, nevezetesen, hogy megszólalásaikor többnyire megmaradt az Orbán-kormány aktuálpolitikai bírálataánál, amit jelez az is, hogy azóta nem aktualizálta EU-s agendáját, miközben a felsőoktatásról, vidékről, vagy az önkormányzatokról [külön részprogramokat](#) jelentetett meg a honlapján.

A párt nem nagyon állt elő az EU-val kapcsolatos önálló gondolattal. Schiffer András frakcióvezetőként a parlamentben, 2011 áprilisában – az európai zöldek javaslatára hivatkozva – felvetette egy európai szintű tranzakciós adó bevezetését, az adóparadicsomok elleni fellépés részeként. A javaslatot a párt a nyilvánosságban nem hangsúlyozta, ezt a témát elsodorták a napi aktuális ügyek, például az alkotmányozással kapcsolatos álláspont párton belüli kialakítása. A későbbi frakcióvezető, Jávor Benedek pedig már belesimult a magyar baloldal Európa-diskurzusába: 2012. február 13-án a miniszterelnök napirend előtti felszólalására reagálva a felelőtlenség-narratívát alkalmazta: „De lássuk, hogy ennek a másfél-két éves politikának mi az eredménye, annak a felesleges és értelmetlen árnyékbokszolásnak, amelyet ön az Unióban és más nemzetközi fórumokon folytatott. A magyar kormány Magyarországot konfliktusmezőkbe sodorta valamennyi olyan területen, ahol nem harcra, nem konfliktusokra, hanem, ahogy ön is mondta, ügyes kompromisszumokra, kemény tárgyalási pozícióra lett volna szükség. Ön ezzel a konfliktusos politizálással éppen annak az érdekérvényesítésnek a lehetőségét szüntette meg, amelyre Magyarországnak szüksége lett volna.” Látható, hogy ez a szöveg jelentős hasonlóságokat mutat az MSZP hasonló témában tett, az elemzésben is idézett nyilatkozataihoz.

A párt helyzetét nehezítette, hogy a PM-s politikusok 2013 elejei kiválásával a szellemi kapacitások egy része is távozott a pártból. Azóta nem látni arra vonatkozó komoly törekvést, hogy a párt önálló Európa-politikát alakítson ki, lehetséges, hogy erre már nem maradt energia, vagy pedig arról van szó, hogy a hazai belpolitikai kérdésekre összpontosítva kívánnak akkora választó támogatást szerezni, amely elegendő lehet az Országgyűlésbe való bejutáshoz.

3.4. A DK válasza

A Gyurcsány Ferenc volt miniszterelnök által fémjelzte [Demokratikus Koalíció](#) teljes egyértelműséggel a nyugatos, polgári Magyarország mellett teszi le a voksot, amelynek a helyét kétely nélkül az Európai Unióban látja. A 2013. január 26-án nyilvánosságra hozott programjuk támogatja a föderális Európa gondolatát, a majdani Európai Egyesült Államok létrehozását (Európai Magyarországot!, 7. oldal). Ezen túl azonban nem közli ennek részleteit, és az EU belső működésére vonatkozó további elemet a dokumentum nem tartalmaz, így ez a párt sem lép fel az Orbánnal szembeni uniós vízió igényével. A párt helyzetét meghatározza annak marginalizálódó helyzete, így az uniós politikával kapcsolatos mondanivalója halkán szól a magyar belpolitikában.

3.5. A Jobbik válasza

E pártnak olyan értelemben van a többiektől határozottan megkülönböztető ismertetőjegye, hogy szakít a magyar politikai életet 2010-ig jellemző konszenzussal, az európai uniós tagság igénylésével. Választási programjában a párt leszögezte: „Magyarország jövője meggyőződésünk szerint hosszabb távon nem képzelhető el a jelenlegi tendenciákra épülő EU keretein belül. Amennyiben az Unió ebbe az irányba halad, hazánknak meg kell fontolnia, hogy saját megmaradása, érdekérvényesítése és gyarapodása céljából kilépjen ebből a közösségből, és újragondolja nemzetközi viszonyrendszerét. A másik lehetőség, hogy megtaláljuk az Unió tagállamaiban azokat a szövetségeseiket, akik hasonlóan gondolkodnak, mint mi, és egészen új pályára állítjuk a kontinentális együttműködést. Közös megvalósítjuk a Nemzetek Európáját, amely a nemzetek sokszínűségére, egyenlőségére és kölcsönös érdekazonosságára épül (Radikális változás 2010, 75. oldal)”. Látható, hogy a programban a Jobbik még nem állt ki teljes egyértelműséggel az Európai Unióból való kilépés mellett, a kormányváltás óta azonban radikalizálódott, és többször is felvetette az EU-ból való kilépésről rendezendő népszavazás szükségességét, ahogy azt Vona Gábor frakcióvezető 2011. október 24-i felszólalásában is tette. Emellett egészében is elutasította az EU-t. „Mint köztudomású, rátérve a lényegre, köztudomású, hogy a miniszterelnök úr vonzódik a dakota kultúrához és a dakota közmondásokhoz. Hadd hívjam fel a figyelmét a maják egyik kulturális jóslatára, a 2012-es világvégére. Én nyilvánvalóan nem hiszek az ilyen világvégékben, de mégis azt kell, hogy mondjam, hogy ha az Európai Unióra vetítjük ezt a jóslatot, akkor nagyon úgy tűnik, hogy végre ki kell mondanunk azt valakinek, és ki kell mondanunk azt, hogy az Európai Unió megmenthetetlen. Ennek számtalan társadalmi, morális, gazdasági, kulturális oka van,

ezeket nem kívánom elemezgetni. De azt is ki kell végre mondani ebben a Magyar Országgyűlésben, hogy ebben a közösségben, amelyet Európai Uniónak hívnak, Magyarország elmúlt hét éve ráfizetés volt.

Mi ide csak olcsó munkaerőnek, piacnak és szeméttelépnek kellettünk, és önök ebbe a közösségbe toloncolták bele az MSZP-vel közösen Magyarországot. Ha van is lehetőség arra, hogy szerkezetileg kezelje az Unió ezt a válságát, akkor pedig attól Isten óvja Magyarországot, én ezt gondolom.”

A Jobbik gyakran az egyoldalú önfeladás narratíva nyelvezetét használja, ám kemény EU-ellenességével tovább is megy, pesszimista abban, hogy a jelenlegi, esetlegesen föderalizálódó Európai Unióban tényleges esély van a magyar érdekek képviselésére.

Az Unióval szembeni kérérelhetetlen álláspontba már nem fért bele, hogy a Jobbik egy alternatív EU-s víziót dolgozzon ki. Vagyis, ha más megfontolásból is, mint a többi baloldali ellenzéki párt, a Jobbik sem kínált egy, az orbáni és a fideszes Európa-képpel szembeni valós alternatívát, hanem egy határozott tagadást, amely a Jobbik más belpolitikai irányú megnyilatkozásaiban is megfigyelhető volt részben az elmúlt három évben⁴.

A narratívák és a pártok

Az alábbi táblázatban az fentiek alapján összefoglaljuk, mely pártra melyik narratíva a legjellemzőbb.

	A felelőtlenség narratívája	Az együttműködési narratíva	Az egyoldalú önfeladás narratívája	A reálpolitika narratívája
Fidesz			+	
MSZP	+	+		
E 2014	+	+		
DK	+	+		
Jobbik			+	

⁴ Azért csak részben, mert a Jobbik több ügyben (pl. bankadó, kettős állampolgárság) félig - meddig, vagy teljesen támogatta a kormány politikai irányvonalát.

4. Összegzés

A magyarországi ellenzék nem kínál az orbáni uniós vízióval szembeni erőteljes alternatívát, beéri annak aktuálpolitikai bírálataival, és a lehetséges narratívák közül a baloldali megszólalások jobbára kimerülnek a felelőtlenség narratívájának alkalmazásában, amelyet az együttműködési narratíva egészít ki. Ez a helyzet is rámutat az ellenzék versenyképességi gondjára, hiszen a kezdeményezést átengedi a jobboldali ellenfélnek. Ez azonban nem csak taktikai, hanem ideológiai nehézség is, mert Orbán – helyesen – már régóta felismerte, hogy az uniós és a hazai belpolitika szorosan összefügg egymással, és amikor ő uniós vízióját ismerteti, egyúttal a hazai közönségnek is szól, ugyanis ő képes a magyar helyzetet európai keretekbe helyezni, a saját interpretációjának hozzáadásával.

Nyilvánvaló, hogy *a magyar baloldal nem képes olyan vezetőt kiállítani, aki képes Orbánhoz hasonló figyelmet kiváltani a nemzetközi szintén* – Igor Janke lengyel újságíró nem magyar baloldali vezetőről írt könyvet, hanem Orbánról, akit [Európa egyik legérdekesebb politikusának tart](#)⁵. A nemzetközi érdeklődés alacsonyabb foka leginkább Mesterházy Attilát sújtja, akinek még ki kell alakítania egy komolyan veendő, jövőbeli potenciális miniszterelnök imázsát külföldön. Bajnai – köszönhető egy éves miniszterelnökségének – jobb helyzetben van, de karizmagondjai, és az EU-val kapcsolatos határozott vízió hiánya miatt ő sem tud olyan olyan érdekesítő lenni.

⁵ Hogy Orbán nemzetközi mércével is mind ismertebb politikus, az is bizonyítja, hogy a legnagyobb internetes enciklopédia, a Wikipedia angol nyelvű változata hosszabban foglalkozik vele, mint a nagyobb országot vezető Lengyelország miniszterelnökével, Donald Tuskkal. Persze, az érdeklődést Orbán politikai teljesítménye, a Nyugat-Európában példa nélküli kétharmados választási győzelem csak fokozza.

Az Orbánról szóló szócikk, amely 51 ezer karaktert tartalmaz

http://en.wikipedia.org/wiki/Viktor_Orb%C3%A1n

Donald Tuskról szóló cikk csak 26 ezer karakteres

http://en.wikipedia.org/wiki/Donald_Tusk

Az ellenzék azonban szemmel láthatóan abból indul ki, hogy az orbáni EU-politika olyannyira rossz, hogy elegendő annak kilátástalanságát bizonygatni. Ezt az attitűdöt kétségtelenül alátámasztja Orbán Viktor, és kormányának a nemzetközi közvéleményben való, alapvetően negatív megítélése, amelyet az európai kormányok sem hagyhatnak figyelmen kívül. Orbán vélhetően nem örvend népszerűségnek számos európai politikusnál hatalomgyakorlása, és más országok gazdasági érdekcsoportjai érdekei folyamatos sértegetése miatt sem. Csakhogy a magyarországi baloldal figyelmen kívül hagyja, hogy Orbán Európai Unióval kapcsolatos kritikái – bár a stílusa olykor kontraproduktív – nem légből kapottak. Ebből az elemzésből is kiderült, hogy nem a magyar kormányfő az egyedüli, aki az EU új kihívásokkal szembeni alkalmazkodási képességének nehézségeit veti fel. A magyar baloldal, különösen az MSZP nem reagál érdemben erre a problematikára, hanem *belehelyezkedik egy egyoldalúan EU-párti nézőpontba*, amelynek még olyan hátránya is van, hogy a Fidesz viszonylag könnyedén az idegen érdekek kiszolgálójának tüntetheti fel baloldali ellenfeleit. Egy árnyaltabb, részletesebb, és versenyképesebb EU-s vízió alkalmas lenne e támadás elhárítására, ám ennek kidolgozásába az MSZP egyelőre nem fogott bele, a többi kisebb baloldali pártról nem is beszélve. A magyar baloldalnak emellett azzal is kezdenie kellene valamit, hogy Európa - szerte, [így Magyarországon is növekszik az euroszkepcitizmus](#), vagyis nem csak a „szalonképtelen” politikai attitűdű választópolgárok távolodnak az Európai Uniótól. Ez nemcsak taktikai ügy, hanem annak a kérdése is, hogy *egy majdani baloldali magyar kormánynak lesz-e ambíciója és képessége arra, hogy felismerje a valódi problémákat, kihívásokat uniós szinten, és azokra válaszokat keressen*. Uniós tagságunk miatt ez már nem pusztán elvont külpolitikai, hanem az ország jövőjét alapvetően meghatározó kérdés, vagyis *a baloldal kormányképessége is felvethető*.

Mindebből következik, hogy a versenyképes ellenvízió hiánya az ellenzék számára nem pusztán „szépészeti ügy”, azaz, hogy egy irattal kevesebbet tud felmutatni a Fidesznél, hanem komolyabb, politikai versenyképességi hiátust is bizonyít.

Természetesen arról nincs szó, hogy az orbáni vízióval szemben ne vethető fel komoly kérdőjel. A sikeres politika mércéje az eredményesség, amely ebben az esetben – ha hosszú távra tekintünk – az lehet, hogy az orbáni (uniós) vízió és politika közelebb viszi-e Magyarországot a fejlettebb uniós országokhoz való felzárkózáshoz. Áttörés ezen a téren a második Orbán-kormány alatt eddig nem következett be, elég csak az elmúlt három év GDP-adataira, a szegénységi szintre, vagy a vásárlóerőparitás adataira gondolni. Természetesen az már újabb vitakérdés, hogy a kormány képes volt-e olyan folyamatokat beindítani, amelyek

a felzárkózást segítik elő. A rövid távú eredményességi mérce pedig az lehet, hogy a Fideszt ez a fajta az uniós politika és vízió hozzásegíti-e a 2014-es választási győzelméhez. Erre a választ jövőre kapjuk meg.